

3. Bölüm

Dünyada ve Türkiye’de Engelli Çocukların Durumu

Doç. Dr. Funda KARDAŞ ÖZDEMİR¹

GİRİŞ

Dünyada 150 milyon civarında çocuğun engelli olarak yaşadığı düşünülmektedir. Bunların yaklaşık %80’i gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır. Bu çocuklar çoğu zaman, gerekli tedavi ve bakımı alamamakta ve birçoğu ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Dahası, engellilik insanları korkutmakta ve engelliğin çocuğun ebeveynleri tarafından işlenen günahlar için bir lanet veya bir ceza olduğu düşünülebilmektedir. Dünyadaki birçok bölgede, engelli çocuklar izole edilir, küçük görülür ve kendileriyle ilişki kurmaktan kaçınılır; bu durum, engelli çocukların çoğunluğunun okuma yazma bilmediği ve toplumun geri kalanından tamamen izole olarak yaşadıkları gelişmekte olan ülkelere çok daha belirgindir. Toplum tarafından kabul görebilmeleri çok zordur ve genellikle yoksulluk içerisinde sokaklarda yaşamak zorunda kalırlar. Gelişmiş ülkelere bile, diğer çocuklardan ayrı tutulma, özel kurumlarda kendi ailesinden uzak kalma ve özel sınıflarda sınırlı eğitim sonucu bir meslek edinememe gibi belirli bir ayrımcılık gözlemlenebilmektedir.

Engelli çocukların maruz kaldığı yoksunlukların çoğu bu çocukların görünmezliklerinden kaynaklanmakta ve bu durum süreklilik kazanmaktadır. Çocuklarda engellilik ile ilgili araştırmalar, özellikle orta ve düşük gelir düzeyindeki ülkelere iç karartıcı ölçüde yetersizdir. Bunun sonucunda ortaya çıkan veri eksikliği ya da yokluğu, en güç durumdaki çocuklara yönelik yerinde politikalar geliştirilmesini ve hizmet sunumunu engelleyen bir etmendir.

¹ Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD
fkardas@gmail.com

Tablo 2. Genel nüfus içinde yaş grubu ve cinsiyete göre en az bir engeli olan nüfus

Engelli Birey	Nüfus Oranı (%)	Erkek (%)	Kadın (%)
Tüm yaş grupları	6.9	5.9	7.9
3-9	2.3	2.5	2.1
10-14	2.1	2.4	1.8
15-19	2.3	2.6	2.0
20-24	2.7	3.4	2.0
25-29	2.6	3.0	2.3
30-34	3.2	3.4	3.0
35-39	4.0	4.0	4.1
40-44	5.1	4.7	5.6
45-49	6.9	5.9	7.8
50-54	8.8	7.1	10.7
55-59	12.1	9.2	15.0
60-64	16.5	12.3	20.4
65-69	23.0	18.3	27.2
70-74	31.9	26.3	36.3
75+	46.5	40.9	50.3

Not: En az bir engeli olan nüfus” engellilikle ilgili en az bir işlevi (fonksiyonu) yerine getirmede çok zorlandığını veya hiç yapamadığını belirten 3 ve daha yukarı yaştaki nüfustur.
Kaynak: TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması, 2011.

KAYNAKLAR

1. Department of Economic and Social Affairs. (2015). Global Status Report on Disability and Development Prototype 2015, <http://www.un.org/esa/socdev/documents/disability/2016/GlobalStatusReportonDisabilityandDevelopment.pdf>. [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
2. World Health Organization. (2008). The global burden of disease: 2004 update. https://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/GBD_report_2004update_full.pdf [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
3. UNICEF. (2005). The state of the world's children 2006: excluded and invisible. https://www.unicef.org/sowc06/pdfs/sowc06_fullreport.pdf [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
4. Maulik, P.K., Darmstadt, G.L. (2007). Childhood disability in low- and middle-income countries: overview of screening, prevention, services, legislation, and epidemiology. *Pediatrics*, 120, Suppl 1: S1-S55. doi:10.1542/peds.2007-0043B.
5. World Health Organization. (2011). World Report on Disability. http://www.who.int/disabilities/world_report [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
6. Grantham-McGregor, S., Cheung, Y. B., Cueto, S., Glewwe, P., Richter, L., Strupp, B., & International Child Development Steering Group (2007). Developmental potential in the first 5 years for children in developing countries. *Lancet*, 369 (9555), 60-70. doi:10.1016/S0140-6736(07)60032-4.

7. UNICEF, University of Wisconsin. (2008). Monitoring child disability in developing countries: results from the multiple indicator cluster surveys. https://www.unicef.org/protection/Monitoring_Child_Disability_in_Developing_Countries.pdf [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
8. Oral, A., Aydın, R., Ketenci, A., Akyüz, G., Sindel, D., Yalman, A. (2016). Dünya Engellilik Raporu: Türkiye’de engellilik ile ilgili konuların analizi ve fiziksel tıp ve rehabilitasyon tıp uzmanlığının katkıları *Türk J Phys Med Rehab.* 1(62), 83-97 DOI: 10.5606/tftrd.2016.219
9. United Nations. (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities. <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml> [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
10. Başbakkal, Z., Bilsin, E. (2014). Dünyada ve Türkiye’de Engelli Çocuklar. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi* 30 (2): 65-78.
11. Statistic Canada Disability in Canada: A 2006 Profile. (2006). http://www.hrsdc.gc.ca/eng/disability_issues/reports/disability_profile/2011/disability_profile.pdf [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
12. Statistics New Zealand. (2013). Disability Survey: 2013 http://archive.stats.govt.nz/browse_for_stats/health/disabilities/DisabilitySurvey_HOTP2013.aspx [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
13. ACPF. (2011). The Lives of Children with Disabilities in Africa: A glimpse into a hidden world, African Child Policy Forum, Addis Ababa, Ethiopia.
14. SOS Children’s Villages International & University of Bedfordshire, (2014). From a Whisper to a Shout: A call to end violence against children in alternative care, Innsbruck, Austria.
15. UNICEF. (2013). Dünya Çocuklarının Durumu 2013 Raporu- Engelli Çocuklar. panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/sowc-2013-web [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
16. UNICEF. (2013). Children and Young People with Disabilities: Fact Sheet, New York, May 2013. https://www.unicef.org/disabilities/files/Fact_Sheet_Children_and_Young_People_with_Disabilities_-_2013.pdf [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
17. Türkiye İstatistik Kurumu. (2002). Türkiye Özürlüler Araştırması. <http://kutuphane.tuik.gov.tr/pdf/0014899.pdf> [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
18. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu. (2010). Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması. <https://ailevecalisma.gov.tr/media/5602/ozurlulerin-sorun-ve-beklentileri-arastirmasi-2010.pdf> [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
19. EYH Genel Müdürlüğü. (2017). Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistik Bilgiler. Ankara.
20. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Araştırma Geliştirme ve Proje Dairesi. (2011). Nüfus ve Konut Araştırması: Engellilik. http://eyh.aile.gov.tr/data/55116a22369dc57100ffbf23/nka_2011_engellilik.pdf [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
21. Sağlık Bakanlığı. Özürlü Kişilere Yönelik Sağlık Hizmetlerinin Sunumuna İlişkin Sağlık Bakanlığı Genelgesi. Genelge No. 2010/79.
22. Durduran, Y. (2009). Engelli Çocukların Engellilikleri Dışındaki Sağlık Sorunları ve Sağlık Hizmetinden Yararlanma Durumları: Kontrollü Saha Çalışması, Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
23. Aktaş, E. (2010). Fiziksel Engelli Çocuk ve Ailesinin Evde Bakım Gereklerine Işık Tutucu Araştırmaların Sistematik İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
24. 25751 sayı ve 10.03.2005 tarihli “Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkında Yönetmelik” T.C. Resmi Gazete Sayısı: 25751
25. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA). (2008). Özürlüler Kanunu ve İlgili Mevzuat, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, Yayın No:43, Üçüncü Baskı, Ankara.

26. Filmer, D. (2008). Disability, Poverty, and Schooling in Developing Countries: Results from 14 household surveys. *World Bank Economic Review*. 22(1):141-163.
27. UNESCO. (2010). United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, EFA Global Monitoring Report 2010: Reaching the marginalized, UNESCO and Oxford University Press, Paris and Oxford, UK.
28. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA). (2010). Projeler, Özürlülük Araştırmaları, Türkiye Özürlüler Araştırması Temel Göstergeleri <http://www.ozida.gov.tr/arastirma/oztemelgosterge.htm> [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
29. Seydel, E. H., Yıkılkan, H., Görpelioğlu, S. (2016). Engelli Çocuk Yakınlarının Gereklerinin ve Mevcut Hak ve Hizmetlerden Yararlanma Durumları, *Smyrna Tıp Dergisi*, 3, 47-52.
30. Sart, H., Barış, S., Sarıışık, Y., Düşkün Y. (2016). Engeli Olan Çocukların Türkiye'de Eğitime Erişimi: Durum Analizi ve Öneriler. İmak Ofset, İstanbul.
31. Arıkan, S., Ayyıldız, E. (2018). Engelli Bireylerin Destekli İstihdamı. Akademik Kitaplar. İstanbul.
32. Cangür, Ş., Civan, G., Çoban, S., Koç, M., Karakoç, H., Budak, S., İpekçi, E., Ankaralı, H. (2014). Düzce İlinde Bedensel ve/veya Zihinsel Engelli Bireylere Sahip Ailelerin Toplumsal Yaşama Katılımlarının Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(3),1-9
33. Öztürk, M. (2011). Türkiye'de Engelli Gerçeği. MÜSİAD Cep Kitapları: 30, İstanbul.
34. Burcu, E. (2007). Türkiye'de Özürlü Birey Olma: Temel Sosyolojik Özellikleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara
35. Loprest, P., Maag, E. (2001). Barriers to and supports for work among adults with disabilities: results from the NHIS-D. Washington, The Urban Institute.
36. Buckup, S. (2009). The price of exclusion: the economic consequences of excluding people with disabilities from the world of work. ILO Working Papers, 994475633402676, International Labour Organization.
37. 3065 sayılı ve 25 Ekim 1984 tarihli Katma Değer Vergisi Kanunu. T.C. Resmi Gazete. Tarih: 2 Kasım 1984, Sayı: 18563.
38. Mitra, S., Posarac, A., Vick, B. (2011). Disability and Poverty in Developing Countries: A Snapshot from the World Health Survey. Social Protection Discussion Paper;1109. World Bank, Washington, DC.
39. Groce, N., Kett, M., Lang, R., Trani, J. (2011). Disability and Poverty: the need for a more nuanced understanding of implications for development policy and practice. *Third World Quarterly*. 32, 1493-1513. 10.1080/01436597.2011.604520.
40. Birleşmiş Milletler, TİHİ Komisyonu (1949). İnsan hakları evrensel beyannamesi. dspace.ceid.org.tr [Erişim tarihi: 15 Ekim 2019].
41. 14/07/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, (23/07/1965 tarih ve 12056 sayılı Resmi Gazete).
42. 22/05/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu, (10/06/2003 tarih ve 25134 sayılı Resmi Gazete).